

Uloga lutke u ustanovi za rani predškolski odgoj i obrazovanje

Šupica, Sanja

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:323326>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-18**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

SANJA ŠUPICA

**ULOGA LUTKE U USTANOVU ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I
OBRAZOVANJE**

Završni rad

Pula, veljača 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

SANJA ŠUPICA

**ULOGA LUTKE U USTANOVU ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I
OBRAZOVANJE**

Završni rad

JMBAG: 0112030356, izvanredni student

Studijski smjer:

Preddiplomski stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Lutkarstvo i scenska kultura

Znanstveno područje: 7. Umjetničko područje

Znanstveno polje: 7.01 Kazališna umjetnost

Znanstvena grana: 7.01.05 Lutkarstvo

Mentor: Breza Žižović, pred.

Pula, veljača 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana _____, kandidat za prvostupnika _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD.....	4
2. LUTKA I LUTKARSTVO.....	5
3. VRSTE SCENSKIH LUTAKA.....	8
4. LUTKA KAO SREDSTVO IZRAŽAVANJA.....	17
5. LUTKA KAO TERAPEUTSKO SREDSTVO.....	19
6. LUTKA KAO ODGOJNO SREDSTVO.....	21
7. LUTKA U POTICANJU STVARALAŠTVA KOD DJECE.....	23
8. ODGOJITELJ I DIJETE U AKTIVNOSTI S LUTKOM.....	24
8.1. Primjena scenske lutke i slikovnice u odgojno-obrazovnom radu; Maca papučarica.....	25
8.2. Refleksija nakon aktivnosti.....	29
9. ZAKLJUČAK.....	37
10. LITERATURA.....	38
11. SAŽETAK.....	39
12. SUMMARY.....	40

1. UVOD

Lutkarstvo je vrsta kazališne umjetnosti u kojoj umjesto glumaca nastupaju lutke. Lutke pokreće i udahnuje im život animator. Lutka i animator povezani su i jedno bez drugoga ne mogu, animator lutki udahnuje život, a ona je njegov alter ego.

Prema povijesnim izvorima, lutkarstvo je nastalo prije četiri tisuće godina na Dalekom istoku odakle se širi Indijom, Kinom i Japanom u jednom smjeru, te u drugom prema drevnim civilizacijama Egipta i Grčke. Lutkarska umjetnost vjerojatno se razvila iz uporabe maski u religijskim ritualima te iz tvorbe minijaturnih ljudskih figura u magijske svrhe. Najprije se razvila marioneta, lutka koja se pokreće koncima, znana već starim Egipćanima, Indijcima i Grcima, a nakon nje i ostale vrste lutaka. Europom se proširila bitno kasnije, pa je tako u Njemačkoj poznata od desetog stoljeća nove ere.

Lutka se kao medij koji posreduje između animatora i publike, zadržala sve do današnjih dana, a njezin utjecaj na čovjeka, posebice na dijete, je ogroman. S pomoću nje djeca odrastaju, prevladavaju teške situacije, socijaliziraju se, upoznaju druge, ali i sebe. Ona potiče djecu na maštanje i gledanje svijeta iz druge perspektive, one lutkine.

Lutka je kao medij vrlo popularna i u radu odgojitelja s djecom rane i predškolske dobi. Ona ima i odgojnu i obrazovnu namjenu te ju odgojitelji rado primjenjuju u radu. Cilj ovog rada bio je istražiti kolike su mogućnosti i važnost scenske lutke u radu s djecom rane dobi te na koji se način ona može primijeniti.

2. LUTKA I LUTKARSTVO

Lutka je pojam pod kojim se može podrazumijevati više različitih vrsta lutaka: lutke za igru, modna lutka, plastična, keramička, drvena lutka te svakako i scenska lutka. Upravo je scenska lutka ta kojoj će se u ovom radu obratiti sva pažnja.

Scenska lutka rođena je da zabavi, da izrazi, da prikaže sve ono što je inače neizvedivo u realnom svijetu, svakodnevnici kojom smo okruženi. Prema Županić Beniće, lutka je metafora, a pokret kojim ju se oživljava daje joj smisao, ona u sebi posjeduje mogućnost višestrukih transformacija. (Županić Beniće, 2009.) Scenska lutka ima bezbroj mogućnosti, ona leti, povećava se, smanjuje, nestaje, ukoliko je u životinjskom, a često i u biljnom obliku, govori ljudskim glasom, ukoliko je predmet poput lopte, ormara i slično, misli i osjeća i tako unedogled.

„Svijet lutaka je svijet poezije, humora, satire, fantastike, svijet koji ne poznaje granice između ljudi, životinja, biljaka i predmeta. To je izmišljen i stiliziran svijet satkan od najtananijeg prediva – fantazije.“ (Pokrivka, V., 1978:9.)

Lutke su u predstavama veće ili manje od onog što predstavljaju u realnom svijetu, one jednostavno ne odražavaju realnu veličinu živih bića i predmeta u prirodi. Tako u predstavi može lutak biti tek nešto manji od drveta, ili pak jednak, primjerice, zecu. Zbog svoje veličine kao i ograničene pokretljivosti, lutka mora biti jednostavna i što je vrlo važno, mora imati scensku izražajnost. Prema Županić Beniće, scenska lutka mora biti posebna, izražavati narav svojstvenu samo i upravo njoj, svedenu na materijal i pokret. (Županić Beniće, 2009.) Prilikom stvaranja same lutke likovni umjetnik ju zamišlja u određenoj ulozi i tome prilagođava njezin izgled i izraz. Tako samim svojim likovnim izrazom lutka na sceni govori tko je, kakva je i što ima na umu. *„Lutka zna što radi. Lutka je pametna. Lutka je savršena. Ona je uvijek samo ono što treba biti.“* (Paljetak, L. 2007: 8.)

Pojam scenske lutke vezuje se uz lutkarstvo, jer je upravo lutka temeljno izražajno sredstvo te umjetnosti. Prema Županić Beniće, karakterizira ju mehanizam kojim glumac lutkar manipulira dajući toj figuri život. (Županić Beniće, 2009.)

Lutkarstvo je oblik kazališne umjetnosti u kojem umjesto glumaca nastupaju lutke, često oponašajući ljudsko ponašanje, a njihov animator, lutkar, nerijetko, premda ne obavezno, ostaje skriven. Lutkarska umjetnost vjerojatno se razvila iz uporabe maski u religijskim ritualima te iz tvorbe minijaturnih ljudskih figura u magijske svrhe.

Najprije se razvila marioneta, lutka koja se pokreće koncima, znana već starim Egipćanima, Indijcima i Grcima, pa se i Aristotel pozivao na lutkara kao metaforu vrhovnoga božanstva.

U Grčkoj se već u vrijeme Platona, Herodota i drugih filozofa znalo za siluetiziranje, izrezivanje obrisa, silueta likova iz crnog papira (kao i oslikavanja vaza u istom stilu), što se mnogo kasnije proširilo Europom kao vid zabave i mode europske buržajske klase. No, istinska kolijevka lutkarstva bio je ipak Daleki istok, točnije Indija u kojoj su se ljudi bavili tim vidom umjetnosti već u četvrtom tisućljeću prije Krista. U XI. stoljeću prije Krista u Indiji se razvilo popularno narodno kazalište lutaka čiji je glavni junak bio *Vidušaka*. Tijekom kasnijih stoljeća na području Europe nastali su u: Mađarskoj *Paprica Jansci*, *Pulcinella* u Italiji, *Punch i Judy* u Engleskoj, u Češkoj *Kašparek*, u Bugarskoj *Pančo*, u Rumunjskoj *Nacilache*, *Karagoz i Hacivat* u Turskoj, *Petruška* u Rusiji, u Grčkoj *Karagiosis i Hacivatis*, *Polichinelle* u Francuskoj, te *Hans Joggeli* u Švicarskoj. U Hrvatskoj pak imamo nezaobilaznog *Petricu Kerempuha*.

Iz Indije se lutkarstvo širi Azijom i bitno kasnije pojavljuje se i u Europi. „*Prvi materijalni dokazi geografski i povijesno situiraju ishodišnu točku lutkarstva u Indiju u 4000. godinu p. n. e. odakle se ono širi u dva pravca: na istok u Kinu, Japan i na Javu, ta na zapad, prema Egiptu i Grčkoj.*“ (Povijest lutkarstva i lutke, [www.http://selo.hr/povijest-lutkarstva-i-lutke/](http://selo.hr/povijest-lutkarstva-i-lutke/), preuzeto 14. 1. 2017.)

Lutkarstvo se na području Europe počinje širiti tek tijekom XVI. i XVII. stoljeća. U to su vrijeme bile popularne putujuće kazališne družine pa je i lutkarska umjetnost preuzela tu formu nastupajući po sajmovima i zabavljajući narod. No, ubrzo su se scenske lutke s trgova preselile i na dvorove vladajuće aristokracije, zabavljajući careve, kraljeve i ostalu vladajuću aristokraciju Europe. Kraj XVIII. stoljeća bitan je i za razvoj lutkarstva u cijeloj Europi jer je ono svoje prve umjetničke domete na području čitave Europe uzelo baš u vrijeme romantizma. „*Lutkarstvo 'službeno' postaje umjetnost, a prestaje biti isključivo zabava, te su u XIX. stoljeću utemeljena i prva lutkarska kazališta. Početak XX. stoljeća za lutkarstvo, kao i za umjetnost u cjelini, označava raskid s normom. Ustupa se mjesto slobodi izražavanja, simbolizmu, apstrakciji.*“ (Povijest lutkarstva i lutke, [www.http://selo.hr/povijest-lutkarstva-i-lutke/](http://selo.hr/povijest-lutkarstva-i-lutke/), preuzeto 14. 1. 2017.) Lutkarstvo doživljava prekretnicu i napokon se posvećuje djetetu.

Što se pak tiče lutkarstva i njegovih začetaka na području Republike Hrvatske, prve se predstave u Hrvatskoj daju početkom XX. stoljeća u privatnoj kući obitelji Deželić.

Radi se o okupljanju obiteljskog tipa jer je kako u Europi tako i u Hrvatskoj, lutkarski teatar s trgova prešao na dvor, pa nakon toga i u bogataške kuće. Predstava koja se prikazuje te 1916. godine je *Dugonja, Vidonja i Trbonja*. No, na predstave u pravim kazališnim kućama lutkarskog tipa trebat će pričekati sve do sredine XX. stoljeća kada se iste i osnivaju diljem Hrvatske. Tako se osniva Lutkarsko kazalište u Splitu 1945., u Zagrebu 1948., u Osijeku i Zadru 1951. te u Rijeci Gradsko kazalište lutaka, 1960.

3. VRSTE SCENSKIH LUTAKA

Scenske lutke javljaju se od najstarijih vremena u najrazličitijim oblicima, a danas ih dijelimo na dvije osnovne skupine:

- ručne lutke (plošna, ginjol, javajka i dr.)
- marionete

- **Ginjol lutka**

Ginjol ili ginjola (od francuskog *guignol*) je vrsta ručne scenske lutke, točnije njezin glavni predstavnik. Ginjol je lutka vrlo jednostavna za upotrebu, ali i za samu izradu. Djeca je jako vole jer kada je animiraju, mogu u potpunosti kontrolirati i nesputano se uživjeti u lutkarsku predstavu ili u igru s takvom lutkom.

Zbog svoje jednostavnosti ručne su lutke doživjele svoj procvat na prijelazu iz XVIII. u XIX. stoljeće kao vrsta lutaka idealna za izvođenje predstava na ulici, među pukom. Prema Županić Benić, tu lutku lutkar navlači na ruku ili prst poput rukavice te prstima upravlja njenim pokretima. (Županić Benić, 2009.)

Lutka se na ruku stavlja tako da kažiprst drži i upravlja lutkinom glavom dok su na srednjem ili na malom prstu i na palcu lutkine ruke. Ukoliko mičemo rukom i sagibamo je u ručnom zglobu i lutka izgleda kao da se sagiba i miče.

Slika 1. Ginjol lutka

Izvor:

https://www.google.hr/search?q=ginjol+lutka&biw=1242&bih=602&site=webhp&source=lnms&tbn=isc&sa=X&ved=0ahUKEwjDyen3psfRAhViJ5oKHW7mCIMQ_AUIBigB#imgrc=cW6EZ7gDf6kzoM%3A,

preuzeto 5.1.2017.

Glavni dijelovi ginjola lutke su glava i jednostavno tijelo koje čini košuljica koju prekrivamo kostimom lutke. Glava i ruke su najizražajnije dok je ginjola lutka najčešće bez nogu, no ukoliko ih ima, prebacuju se preko paravana kako bi bile vidljive publici koja gleda predstavu.

Mogu se i animirati, ukoliko je to potrebno, drugom rukom. Glava lutke danas se radi od raznih materijala poput spužve, stiropora, kaširanog papira, drva i slično. Nekad se glava tradicionalne ginjola lutke izrađivala od drva jer je ono bilo dovoljno otporno da primi udarce, stoga što je bilo uobičajeno da se lutke međusobno udaraju po glavi, a to je publici bilo iznimno smiješno.

Glava ginjola lutke je u odnosu na tijelo predimenzionirana kako bi u što većoj mjeri došla do izražaja. Kod klasičnih ginjola karakter je vrlo izražen velikim karikiranim nosom, kao i istaknutim očima i ustima kako bi publici bio što zanimljiviji.

Kostim ove lutke mora biti jednostavan i neupadljiv, a sve u svrhu toga kako bi glava i ruke lutke, koje se najviše pokreću i koje prikazuju karakter lutke, došle do izražaja. Sam oblik kostima podsjeća na običnu ljudsku rukavicu, ali s tri prsta. Dužina tog kostima mora biti dovoljno duga da navučena na lutkarovu ruku pokriva istu do lakta. Materijal od kojeg se izrađuje kostim mora biti pogodan za nesmetano pomicanje ruke lutkara kao i za upravljanje lutkom. Prema Županić Beniće, pozornica za ginjola lutke, pa tako i za sve druge vrste ručnih lutaka, je povišena kako bi što više ljudi nesmetano moglo pratiti predstavu, a sam prostor unutar kojeg se odvija predstava u obliku je prozora koji je prigodno smješten iznad glave lutkara. Lutke se pojavljuju na pozornici tako da izranjaju odozdo, te na isti način lutke i odlaze s pozornice. (Županić Beniće, 2009.) Tradicionalna se pozornica za ručne lutke sastojala od tri paravana koji su bili sklopivi. Srednji paravan imao je prozor koji je služio kao pozornica za lutke. Unutar te pozornice/kutije obično je bilo mjesta samo za jednog izvođača koji bi stojeći igrao sve uloge, vješto animirajući različite likove i mijenjajući glasove. Kako bi mogao lakše mijenjati lutke iz prizora u prizor, na sve tri strane paravana postavljene su kukice na koje lutkar ovjesi lutke kad mu nisu potrebne na sceni.

- **Zijevalica**

Lutka zijevalica vrlo je slična ginjolu stoga što se animira navlačenjem na ruku, samo što kod zijevalice lutkarova ruka pokreće, zatvara i otvara usta lutke. Ukoliko želi pokretati i lutkine ruke, lutkar za to koristi drugu ruku. Lutka zijevalica odlično se prilagođava svim govornim situacijama, ponajčešće za brbljanje, te uz nju često koristimo rekvizit koji ona duhovito hvata ustima. Njome se prikazuju razni životinjski i ljudski likovi te raznorazna izmišljena bića.

Slika 2. Lutke zijevalice- Muppet lutke

Izvor: www.noviporedak.com, preuzeto 5.1.2017.

Lutka zijevalica može se izraditi od raznih materijala. Najjednostavnije zijevalice izrađuju se od čarape i kao takve su vrlo pogodne za izradu i razne aktivnosti s djecom predškolske dobi. Prema Županić Beniće, glava lutke zijevalice napravljena je tako da su na njoj najizraženija usta. Njima je sve podređeno. Otvaranjem i zatvaranjem usta lutka djeluje kao da zaista govori, pjeva, smije se i slično. Vrlo često se tim lutkama u usta stavljaju razni rekviziti koje lutka onda može žvakati, ugristi, progutati, ispljunuti, plaziti jezik i tako iskazivati neke komične situacije. (Županić Beniće, 2009.)

Oči lutke zijevalice mogu biti izrađene od raznih materijala poput dugmadi, ping-pong loptica, spužve ili pak kupovne (gotove plastične) oči. Lutka može imati oči tako dizajnirane da mogu biti pomične kako bi lutka gledala lijevo-desno ili pak gore-dolje,

ali i da može zatvarati i otvarati kapke. Glava lutke zijevalice je njen najizraženiji dio stoga ona mora biti upečatljiva i zanimljiva gledateljima. Osim tih najjednostavnijih lutaka, lutke zijevalice mogu biti i vrlo složene lutke, poput poznatih Muppet lutaka. Njih je osmislio američki lutkar Jim Henson, a na televiziji su se pojavile sedamdesetih godina XX. stoljeća u uglavnom dječjim televizijskim emisijama *The Muppet Show* i *Sesame Street*. Karakteristične su po široko otvorenim ustima i komičnim, predimenzioniranim očima.

- **Marioneta**

Marioneta je lutka s velikom tradicijom. Marionete su postojale već na Dalekom istoku gdje su bile posebno cijenjene. Služile su uglavnom kao dekoracija, vjerski simbol te kao predmet zabave.

Naziv marioneta najvjerojatnije potječe od umanjenice riječi Marija, što se odnosi na Djevicu Mariju jer su u srednjem vijeku takve male drvene lutke služile za potrebe uprizorenja malih vjerskih predstava koje su korištene u svrhu vjerskog odgoja ljudi. U samim svojim počecima bila je vrlo jednostavna, a njen pokret minimalan. Postupno su, s vremenom, tim lutkama ugrađivani konci pomoću kojih su se sve lakše i bolje animirale ruke i noge marionete.

Danas, u profesionalnim kazalištima marionetama upravljaju profesionalni lutkari, pokrećući je i s do trideset konopa. Sama se marioneta sastoji od nekoliko važnih dijelova, baš poput čovjeka, od glave, trupa i udova.

„Marioneta je ujedno svojevrsna metafora za čovjekov život jer ovisi o nekome tko je gore; u slučaju marionete to je samo glumac lutkar koji joj određuje hoće li, kada i kako živjeti, a kada će poput beživotnog objekta čekati na ponovni tračak života.“
(Županić BeniĆ, M., 2009:88.)

Slika 3. Marioneta

Izvor: <http://pino-toys.rs/product/pino-marionete-carobjak-iz-oza/>, preuzeto 5.1.2017.

Marionete uskoro sele među puk prisustvujući raznim sajmovima te im se pridružuju ginjoli koji su bili puno jednostavniji za izraditi. Marionete se u današnjoj europskoj tradiciji najviše vežu uz Češku jer su u toj zemlji najprisutnije, a marionetska kazališta zaštitni su znak Praga. Najpoznatije su češke marionete zbudjeni i nespretni otac Spejbl i njegov pametni i okretni sin Hurvinek.

Slika 4. Spejbl i Hurvinek, češke tradicionalne marionete

Izvor: www.kultura.idnes.cz, preuzeto 5.1.2017.

Autor ovih lutaka nastalih početkom XX. stoljeća je češki lutkar Josef Skupa, a glavna tema njihovih komičnih prikaza bio je problem discipline, što je uvijek nasmijavalo publiku. Prema Županić Benić, marioneta se obično sastoji od triju osnovnih elemenata: tijela lutke, mehanizma za kontrolu, odnosno animaciju i niti konaca pričvršćenih na kontrolni mehanizam i dijelove lutke. Ona je jedna mobilna figura čiji mehanizam se pokreće/oživljava pomoću konaca. (Županić Benić 2009.)

Samo tijelo lutke obično je kopija čovjeka, životinje ili predmeta kojeg je lutkar zamislio oživjeti u liku marionete.

- **Lutke sjene**

Lutka sjena ima veliku povijesnu tradiciju. Lutka sjena ima dugu tradiciju u Indiji i Kini odakle se širi na Indoneziju, Tajland, Bali, a otuda u Europu preko Turske, Grčke i drugih zemalja Sredozemlja. Nasuprot tome, kod nas nema tradiciju i vrlo se malo koristi, no popularna je u predškolskim ustanovama u svom najjednostavnijem obliku. Ona za razliku od ostalih scenskih lutaka u predstavi zapravo nikada nije direktno vidljiva publici, već je vidljiva samo njezina sjena, alter ego. Ona je, dakle, samo iluzija lutke.

Slika 5. Lutke sjene

Izvor:

https://www.google.hr/search?q=lutke+zijevalice&biw=1242&bih=557&site=webhp&source=lnms&tbn=isch&sa=X&sqi=2&ved=0ahUKEwjH58L1tMfRAhXhAMAKHb8ZDy4Q_AUIBigB#tbn=isch&q=lutka+sjena&imgsrc=HpnPChOt2dl87M%3A, preuzeto 5.1.2017.

Lutka sjena od svojih se početaka koristila kako bi se ispričali različiti tekstovi vjerskog karaktera kao i mnoge mitološke teme. U takvim tradicionalnim predstavama priču i sjene prati tradicionalna muzika koja na taj način stvara potreban ugođaj. Materijal od kojeg se izrađuje lutka sjena je različit. U zemljama Dalekog istoka uglavnom se za izradu lutki sjena koristilo kožu magarca, svinje ili ovce koja bi se istanjivala do prozirnosti i zatim ukrašavala. Ukrašavala bi se na način da bi se na tijelu lutke izbušile brojne rupice koje su propuštale svjetlost. Sjene, osim od raznih materijala, možemo najjednostavnije prikazati igrajući se našim rukama koje projiciraju sjene na zidu. Na taj način se mogu prikazati većinom ljudske i životinjske sjene, a najvažnija odlika takve predstave je da se vrste sjena mogu velikom brzinom izmjenjivati.

Njezin jednostavniji oblik vrlo je lako izraditi pa se tome nerijetko posvete i djeca u predškolskim ustanovama. Dovoljno je na komadu papira ili kartona nacrtati lik koji se izreže i zalijepi na štapić. Za scenu je potrebna obična kutija od cipela ili platno ispred izvora svjetlosti. Između platna i izvora svjetlosti postavljaju se lutke prilikom čega se na platnu vide sjene.

Osim lutaka na platno se može projicirati i sjena pozadine. Pozadina može na platno biti projicirana i pomoću grafoskopa ili projektora.

Kao izvor svjetla nekada davno koristilo se svjetlo svijeća i uljnih lampi, a danas se koriste reflektori, žarulje i slično. Svjetlo daje poseban ugođaj predstavi i stvara određeni ugođaj lutkama. Stoga je važno pronaći odgovarajuće svjetlo kao i smjer iz kojeg će ono osvjetljavati lutke i na taj način ih oživljavati. U novije vrijeme, svjetlost se boja različitim filtrima u boji koji se stavljaju ispred samog reflektora. Prema Županić Beniće, lutke sjene mogu se animirati na tri načina mehaničkog pokretanja. Tako razlikujemo sjene animirane odozdo, sa strane i odostraga. Pa dok su lutke Dalekog istoka bile animirane odozdo, one u Turskoj pokretane su sa strane ekrana. (Županić Beniće, 2009.) Uobičajeno je da jednu lutku animira jedan lutkar, no ukoliko su lutke jako jednostavne i stoje samo na jednom štapu, onda lutkar može njome upravljati jednom rukom, a druga mu je slobodna za upravljanje drugom, jednostavnom lutkom sjenom.

- **Lutka Javajka**

Lutka Javajka također je poput svoje prethodnice, lutke sjene, lutka koju se pokreće i kontrolira štapom. To je velika, predimenzionirana lutka čije tijelo pokreće nekoliko animatora pomoću dugačkih štapova. Lutka javajka ima jako dugu tradiciju koja dolazi s Dalekog istoka. „*Tradicionalna javajka ime je dobila po otoku Javi s kojega potječe, a na području Indonezije poznata je pod imenom Wayang golek. Wayang golek je trodimenzionalna štapna lutka, za razliku od lutaka sjena koje su plošne, a nazivaju ih Wayang kulit.*“ (Županić Benić, 2009: 74.)

Slika 6. Lutka Javajka

Izvor: www.mgz.hr, preuzeto 6.1.2017.

Unatoč velikoj sličnosti, među tim lutkama postoje i određene razlike. Glava, gornji dio tijela i ruke su kod javajke, za razliku od istih dijelova lutke sjene, trodimenzionalni. Donji dio tijela javajke čini suknja, bez obzira na spol koji lutka predstavlja. Tradicionalna javajka također može stvoriti sjenu, ali su joj rubovi manje oštri nego kod klasične plošne lutke, što ju čini zanimljivom i misterioznom. Pozornica za ovaj tip lutke je paravan u visini animatora, iznad kojeg se pojavljuju lutke. Paravan se sastoji od drvenog okvira na stalcima preko kojeg je nategnuto platno

koje služi za odvajanje publike od lutkara. Gigantske javajke pogodne su za pojavljivanje na otvorenim javnim prostorima i trgovima i pri tome se ne odvajaju fizički od gledatelja, već naprotiv, djeluju među njima.

Slika 7. Gigantska lutka javajka – predstavnica PIF-a (međunarodni festival lutka) u Zagrebu

Izvor: www.promoizlog.net, preuzeto 6.1.2017.

4. LUTKA KAO SREDSTVO IZRAŽAVANJA

Lutka i dijete, oduvijek se nadopunjuju, nadograđuju. Lutka pruža djetetu sigurnost, snagu, utočište, ona je djetetov prijatelj, sudionik u zajedničkoj igri, zabavljač. Scenska lutka također je kao i svaka druga vrsta lutke pogodna za dječju igru. Ona je odlično motivacijsko sredstvo, poticaj za bogaćenje i senzibiliziranje djetetova emocionalnog, socijalnog i spoznajnog razvoja.

Slika 8. Dijete i lutka

Izvor: www.skole.hr, preuzeto 10.1.2017.

Lutka kod djeteta potiče razvoj mašte, kreativnosti i stvaralaštva i to su samo neki od doprinosa igre s lutkom. „*Iskustva s upotrebom lutke u dječjem vrtiću i školi pokazuju da je lutka odlično motivacijsko sredstvo, poticaj za bogaćenje i senzibiliziranje djetetova emocionalnog, socijalnog i spoznajnog razvoja.*“ (Hicela, 2010:43.) Igra s lutkom omogućava djetetu da sagleda probleme s drugog, neutralnog stajališta, te da

na taj način bude potaknuto na toleranciju, razvoj emocionalne inteligencije i empatije. Prema Perić Kraljik, uporaba lutke u odgojno-obrazovnom procesu može vidno pridonijeti humanijem i manje stresnom uključivanju djeteta u socijalizacijski proces tijekom prijelaza iz razdoblja igre u razdoblje učenja i zajedničkoga rada. Lutkarska igra odgojiteljima nudi mnogo kreativnih, učinkovitijih i djeci prihvatljivijih načina realizacije plana i programa u odgojno-obrazovnom procesu. (Perić Kraljik, *Kreativne lutkarske igre u nastavi*, izvor: <http://dramskimetod.com/2010/04/kreativne-lutkarske-igre-u-nastavi/>, preuzeto 20.1.2017.)

5. LUTKA KAO TERAPEUTSKO SREDSTVO

Djeca u sebi nose emocije koje nosi i odrastao čovjek, premda jednostavnije. No, zbog nemogućnosti potpunog razumijevanja, racionalizacije i kontrole tih emocija, djeca ih teže podnose, što na njima ostavlja trag, bilo pozitivan ili negativan.

Zbog toga je na nama, bez obzira nalazimo li se u ulozi roditelja, skrbnika, pedagoga, psihologa, učitelja ili odgojitelja, da nađemo način da iz djece izvučemo te emocije, kako bi im pomogli da se s njima nose dok ne budu u mogućnosti da to sama rade. Jedan od načina da se poveže s djecom je putem lutaka.

Slika 9. Lutka, partner u igri

Izvor. <http://www.krenizdravo.rtl.hr/>, preuzeto 15.1.2017.

Lutka je djetetu osim sudruga u igri i moćno terapijsko sredstvo, naročito stoga što na dijete djeluje holistički. To je holističko djelovanje lutke na dijete potvrđeno Gardnerovom teorijom višestrukih inteligencija prema kojoj inteligencije rijetko djeluju samostalno, a njihova umreženost posebno je intenzivna u dramskim aktivnostima i igri s lutkom. „Dijete u lutkarskim animacijama lakše sagledava i iznosi svoje osjećaje (intrapersonalna inteligencija), sagledava situaciju ili problem iz perspektive drugog

učenika (interpersonalna inteligencija), rukuje lutkom i izražava se pokretom (tjelesno–kinestetička inteligencija), izražava se u pismenom i usmenom obliku (jezična inteligencija), proizvodi zvukove i ritam te pjeva (glazbena inteligencija).“
(Tomasović, 2016:358.)

Prilikom kretanja u jaslice ili vrtić, lutka je najčešći prijelazni objekt koji dijete nosi od kuće u vrtić i natrag, povezujući tako te dvije, njemu važne okoline. Lutka im je u tim trenucima vrlo važna, grle ju, maze, stišću uza sebe, spavaju s njom i to im pruža sigurnost.

U trenucima razvoda i drugih teških situacija unutar obiteljskog doma, djeca su vrlo često emocionalno deprivirana te traže utočište u igri, mašti i druženju s lutkom. S njom dijele jedan drugi svijet, svijet mašte koji im pomaže da s drugog stajališta sagledaju situaciju i lakše se priviknu na istu.

U terapiji lutkom dijete koristi lutku za izražavanje svojih nesvjesnih misli, strahova, anksioznosti, želja itd., što mu pomaže da procesuiru ili riješi „zaglavljene“ osjećaje i misli te je stoga lutka u dječjem svijetu i više nego dragocjena. *„Djetetova igra lutkom njegov je način priopćavanja osobnog mišljenja o okolini koja ga okružuje. Uz pomoć lutke dijete otkriva parabolične igre i bogatstvo metaforičnoga mišljenja i izražavanja.“*
(Hicela I., 2007:8.)

6. LUTKA KAO ODGOJNO SREDSTVO

Lutka kao odgojno sredstvo, ukoliko odgojitelj posegne za njom, može imati veliki utjecaj i značaj na cijelu skupinu. Način na koji će odgojitelj stupiti u interakciju s djetetom ovisi o situaciji, ali i pristupu samog odgojitelja. U određenim situacijama odgojnog tipa, kao i u provođenju dnevnih rutina poput pozdravljanja prilikom dolaska ili odlaska, najave jela, tijekom igre, aktivnosti pa i nakon njih, puno je lakše i upečatljivije za djecu kada se odgojitelj ne obraća djeci direktno, nego uz posredstvo lutke. U najvećem broju situacija, to je ginjol ili zijevalica, jedne od najdražih dječjih scenskih lutaka.

Tako upotrebljavajući lutku, prema Hiceli, odgojitelji najčešće žele uspostaviti i održati pozitivnu komunikaciju s djecom, te poticati razvoj kulturno-higijenskih i radnih navika djece. Lutka zaokuplja te usmjerava pažnju djeteta, najavljuje ponašanje koje se očekuje od djeteta u određenoj situaciji. (Hicela, 2010.) Na taj način lutka postaje dio svakodnevnih stvarnosti u vrtiću, poseban prijatelj u igri i iskustvu djeteta.

Slika 10. Ginjol lutka Maca Papučarica i istoimena slikovnica

Izvor: vlastita fotografija

Najjednostavniji primjer kako lutka može biti dobro odgojno sredstvo je priča „Maca Papučarica“. Mnoge su generacije odgojene na toj priči i uvjerenju da će, ukoliko ne budu uredni te ne pospreme svoje papuče i igračke, djecu posjetiti maca papučarica te im iste oduzeti. Ukoliko odgojitelj stoga uz priču djecu uvede u aktivnost i lutkom, na primjer ginjol lutkom Mace Papučarice, priča će biti još i uvjerljivija. To je stoga jer je lutkina priča pritom nit vodilja, djeci ona postaje stvarna te ju djeca slušaju, a vrlo često ju i sami pozivaju da dođe vidjeti red ili nered te uredno posložene ili pak neuredne i razbacane papuče ili igračke.

Prema Miljak, djetetovu samostalnost treba razvijati i poticati u svim sferama života i rada u dječjem vrtiću, što podrazumijeva i fizičku samostalnost poput samostalnog odijevanja i razodijevanja, hranjenja pa sve do odluke s kojom će se igračkom dijete igrati, koju će aktivnost izabrati, kako će riješiti određene probleme ili zadatke i slično. Sve se to može poticati i pomoću lutke. (Miljak, 1996.)

Lutka stoga može biti i „poveznica“ različitih sadržaja i aktivnosti koje obuhvaća određena tema ili odgojni projekt. Potaknuti lutkinom pričom djeca će iz jedne aktivnosti lakše prelaziti u drugu aktivnost. Tim načinom s lutkom lakše ostvarujemo cjeloviti, integrirani pristup učenju djeteta.

7. LUTKA U POTICANJU STVARALAŠTVA KOD DJECE

Kako bi se odgajalo djecu koja će zasigurno imati razvijeno kreativno promišljanje te koja samim time postižu i stvaralačke uspjehe, potrebno je osigurati da odgojno-obrazovni rad sadrži slijedeće tri najbitnije karakteristike. To su: intelektualno obilježje, motivacijsko te emocionalno obilježje. Intelektualno obilježje značajno je zbog sposobnosti proizvodnje ideja, motivacijsko donosi bolju motiviranost za rad te samim time djetetu dolaze na um i mnoge nove ideje. Emocionalno obilježje potiče dijete da misli drugačije, da bude ustrajno u svojim zamislima, da se opire konformizmu te da bude spremno na preuzimanje rizika od podsmehivanja i izrugivanja drugih.

Igra, a posebice igra s lutkom, prema Hiceli, svakako je optimalan način jačanja kreativnosti i sposobnosti zamišljanja, posebice stoga što djeca na taj način iskušavaju nove ideje, iskušavaju, istražuju, kombiniraju posve se izražavajući na samo sebi svojstven način. (Hicela, 2010.)

Igru djeteta s lutkom obilježavaju tri važne etape. U prvoj od tri etape dijete se upoznaje s lutkom, njezinom pokretom, oblikom te materijalom od kojeg je načinjena. Tijekom te faze dijete lutku opipava, promatra, baca, grli, tepa joj, pokušavajući ju oživjeti. Druga etapa odnosi se na ovladavanje mogućnostima lutke. Dijete će sada istraživati kako da lutka čini ono što ono samo želi, tražit će od nje pomoć u igri ili situaciji među prijateljima. „*Već s djecom jasličke dobi (od 1 - 3 godine) odgojitelj usmjerava dijete na stvaralačke igre s lutkarskim elementima, od igre prstima na rukama, preko 'lutaka' iz kutijice, od vrećice, čarapa, sve do animacije igračkama maštovitim dogodovštinama.*“ (Hicela, 2010:57.) Na taj način dolazi do nastanka prvih kreativnih uradaka koji jačaju djetetovu samostalnost i potiču stvaralaštvo.

Treća faza temelji se na oblikovanju novih situacija, pravila upotrebe, dorađivanju, provjeri i slično, i tu možemo primijetiti odraz dječjeg stvaralaštva jer lutka dobiva jednu sasvim novu ulogu.

Poticanje djeteta na igru s lutkom ili lutkama, razgovori koje odgojitelji ili djeci bliske osobe vode s djecom preko posrednika - lutke u raznim, djeci potrebnim situacijama, dramatiziranje s lutkama u lutkarskim predstavama, osnovni su preduvjeti rada lutkom s djecom u dječjim vrtićima kako bi se potaklo djecu na maštanje, kreativnost, stvaralaštvo te na ekspresivnu i imaginativnu upotrebu govora same djece.

8. ODGOJITELJ I DIJETE U AKTIVNOSTI S LUTKOM

Tradicionalna uloga odgojitelja koji poučava djecu u novije je vrijeme, a posredstvom nove paradigme djetinjstva i djeteta te novousvojenim kurikulumom za rani i predškolski odgoj, napokon sve manje zastupljena u radu s djecom navedene dobi. Samim time, sve je manji broj tako odrađenih aktivnosti u kojima je odgojitelj alfa i omega, to jest jedini izvor znanja. Danas je, prema Miljak, uloga odgojitelja sve više usmjerena na organizaciju primjerene i poticajne okoline, odabir materijala, sredstava i prijedloga aktivnosti koje će poticati djetetovo razmišljanje, rješavanje problema, stjecanje novih znanja i vještina, a ne samo neposredno poučavanje. (Miljak, 1996.)

Na taj način djecu se potiče na suradnju, na usmjerenost na proces, na učenje otkrivanjem i osobnim iskustvima. Uloga odgojitelja u aktivnosti s lutkom je u prvom redu potaknuti zanimanje kod djece, a kako bi to bilo moguće potrebno je pripremiti poticajno okruženje te održavati veselu i radosnu atmosferu u kojoj će djeca biti opuštena i sa zanimanjem pratiti ono što im odgojitelj kroz lutku govori. Promatrajući odgojitelja u scenskoj igri lutkom djeca će oponašajući ga naučiti koristiti lutku, zavoljeti ju i povezati se s njome. Posebno je važno koristiti lutku u aktivnostima i raznim situacija zbog toga što će mišljenje lutke biti prihvaćeno s više veselja nego odgojiteljevo, te se na taj način stvara proces povezivanja lutke i djeteta. *„Promatranje 'kroz oči lutke' potaknut će spontanost djeteta koje će otkriti različite sposobnosti- govorne sposobnosti i komunikaciju, tjelesno - pokretne igre, glazbene sposobnosti itd., njegovu maštu, što ga veseli, čega se boji. Jednom riječju, dat će dragocjene podatke koji će poslužiti za daljnje planiranje odgojnih akcija (poticaje iz okružja i pedagoške postupke) radi poticanja inicijative i autonomije djeteta.“* (Hicela, 2010:73.) Načini na koje sve možemo u radu koristiti scensku lutku su razni, a zavise prvenstveno o samom odgojitelju te interesu djece. Primjer jedne takve aktivnosti odgojitelja i djece s primjenom scenske lutke prikazat će se u nastavku ovog poglavlja. Radi se o primjeni scenske lutke Mace Papučarice u direktnom radu s djecom rane, jasličke dobi, a kako bi isti usvojili prvenstveno neke od kulturno-higijenskih navika. Navedena je aktivnost odrađena upravo s ciljem izrade ovog završnog rada, u Dječjem vrtiću „Vladimir Nazor“ u Kastvu, u odgojnoj skupini „Školjkice“ gdje se nalaze djeca jasličke dobi od 1 – 3 godine starosti.

8.1. Primjena scenske lutke i slikovnice u odgojno-obrazovnom radu; Maca papučarica

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Stručni studij predškolskog odgoja

Lutkarstvo i scenska kultura

Studentica: Sanja Šupica

Mentor: pred., Breza Žižović, mag.art.paed.

PRIPREMA ZA IZVOĐENJE AKTIVNOSTI

Tema: MACA PAPUČARICA

Dječji vrtić: Vladimir Nazor, Kastav

Odgojiteljica: Sandra Troškot – Ugrčić, bacc.paed.

CILJ AKTIVNOSTI:

Čitanjem slikovnice „Maca Papučarica“ Elle Peroci, uz manipulaciju scenskom lutkom ginjolom, poticati kod djece spoznaju o važnosti brige, čuvanja i spremanja svojih stvari, te ih poticati na samostalnost i odgovornost.

HOLISTIČKI PRISTUP:

- stjecati znanje i spoznaje o važnosti urednosti i brige o vlastitim stvarima poticanjem pozitivnog stava prema urednosti
- poticanje pozitivnih osobina ličnosti: kulturno ponašanje, pomaganje
- vježbati vještine ophođenja prema drugima: surađivanje, pomaganje, dogovaranje i slušanje
- razvijati sposobnost pamćenja, zapažanja, prepoznavanja
- manipuliranje i razvijanje raznih vještina ponuđenim poticajnim sredstvima

PSIHOFIZIČKE POTREBE DJECE:

Jaslička skupina starosti djece od jedne do tri godine.

ZADATCI U ODNOSU NA ZADOVOLJAVANJE POTREBA DJETETA:

- Tjelesne potrebe:
 - razvoj koordinacije pokreta prilikom igre
 - razvoj sposobnosti manipulacije ponuđenim sredstvima za rad
- Socio-emocionalne potrebe:
 - stvaranje poticajne i ugodne atmosfere za nesmetan razvoj djece
 - poticanje samostalnosti, brige o sebi i o svojim stvarima, razvoj pozitivne slike o sebi
 - poticanje slušanja, pamćenja, rasuđivanja
 - poticanje odgovornosti i samoinicijative

- Spoznajne potrebe:

- razvoj pažnje i koncentracije
- bogaćenje dječjeg rječnika čitanjem priče i pjevanjem pjesme
- spoznavanje o tome kako čuvati i brinuti o svojim stvarima

- Komunikacijske i stvaralačke potrebe:

- razvijanje kreativnog mišljenja
- poticanje radoznalosti
- razvijanje komunikacijskih vještina

ODGOJNO-OBRAZOVNI ZADATCI:

- Odgojni zadatci:

- razvoj strpljivosti, samostalnosti, upornosti, brige o sebi i svojim stvarima
- poticanje i razvijanje interesa za slušanje priče, sudjelovanja u razgovoru s ginjol lutkom, te poticanje na sudjelovanje u igri s lutkom

- Obrazovni zadatci:

- učenje o tome zašto trebamo čuvati i brinuti o svojim stvarima te na koji način to moramo činiti
- proširivanje i bogaćenje rječnika novim riječima
- učenje novih motoričkih pokreta kroz igru

- Funkcionalni zadatci:

- razvoj i poticanje koncentracije, pažnje i pamćenja
- razvoj opažanja
- razvoj govornih sposobnosti

METODE RADA:

- metoda razgovora
- metoda usmenog izlaganja
- metoda demonstracije

- metoda igre
- metoda dramatizacije

VRSTE DJELATNOSTI I AKTIVNOSTI:

- Životno-praktične i radne aktivnosti:

- samoposluživanje u raznim situacijama
- briga o prostoru u kojem se boravi (sredstva za čišćenje (prirodni na bazi limuna, te metlice i mini usisivač)
- briga o svojim stvarima
- održavanje osobne higijene

- Raznovrsne igre:

- simbolička igra „Pospremimo svoju sobu dnevnog boravka i igračke“
- pokretna igra uz pjevanje „Ide maca oko tebe“
- memory
- izrezane slike

- Dramske i glazbene aktivnosti:

- pjevanje pjesme „Ide maca oko tebe“ uz ginjol lutku Mace Papučarice
- čitanje slikopriče „Maca Papučarica“ uz pomoć ginjol lutke Mace Papučarice
- brojalica „Ide mačak“

SREDSTVA I POTICAJI:

- slikopriča, ginjol lutka Maca Papučarica , memoru, izrezane slike, sredstva za čišćenje, krpice, metlice, mini usisivači

ZAMIŠLJENI TIJEK AKTIVNOSTI

Posjetivši djecu u odgojnoj skupini „Školjkice“ te u razgovoru s odgojiteljicama saznala sam da jako vole priče, a posebno priče koje im se pričaju s pomoću raznih lutaka. Kako jako vole životinje, a trenutno su u fazi kada uče rutinske aktivnosti poput usvajanja kulturno-higijenskih navika, pospremanja i brige o igračkama, te

svojim osobnim stvarima, odlučila sam im pomoću slikovnice i ginjol luke Mace Papučarice pomoći u tome. Motivaciju sam dakle našla u zanimanju djece za kućne ljubimce i u njihovoj sklonosti ka slušanju priča. Kako djeca puno bolje reagiraju na lutku nego na samog odgajatelja, odlučila sam im priči s lutkom u ruci. Kako sam posjećivala djecu nekoliko puta, već su me upoznali i stekli povjerenje te se upuštali u neposredne razgovore sa mnom.

Na aktivnost ću im donijeti nekoliko slikovnica i knjiga sa slikama mačaka i započeti razgovor s njima o tome kakvih sve mačaka ima. Nakon toga ću spomenuti kako sam vidjela i jednu jako posebnu mačku koju djeca jako vole. Pokazat ću im lutku mačke koju sam prethodno izradila i reći im da se ta mačka zove Maca Papučarica i pitati ih da li bi htjeli čuti nešto više o njoj. Onda ću staviti mačku na ruku i djeci ispričati priču o Maci Papučarici tako da će lutka čitati slikovnicu umjesto mene. Nakon čitanja slikovnice kreće razgovor lutke s djecom o čuvanju stvari i brizi o njima, o urednosti sobe i pospremanju igraćaka. U suradnji s Macom djeca će u hodniku provjeriti jesu li jakne i cipele uredno složene, pospremiti i sortirati igračke. Nakon toga slijedi razgovor s djecom o njihovim utiscima koje imaju o priči i o lutki. Na kraju ćemo uz pomoć brojalice „Ide mačak“ odrediti koje će dijete biti prva maca u igri „Ide maca oko tebe“. Poticaji će biti razvrstani po centrima aktivnosti te će se djecu poticati na kruženje po istim. Djecu će se poticati na komunikaciju i igru s ginjol lutkom mace papučarice.

8.2. Refleksija nakon provedene aktivnosti

Aktivnost je započela u opuštenoj i veseloj atmosferi. Prije same aktivnosti, a nakon njihovog doručka ušla sam u sobu „Školjkica“ i donijela slikovnice, novine, knjige o mačkama, košaru sa sredstvima za čišćenje, krpicama, metlicama, usisivačima za stolove. Čim su vidjeli da nosim slikovnice, počeli su me tražiti da im čitam. Sjeli su na strunjače u mirnom centru i pozvali me k sebi. Započela sam s njima razgovor o mačkama, rekla sam im da sam putem do vrtića vidjela jako puno različitih mačaka, te smo malo pogledali u knjigama koliko to vrsta postoji. David je naveo da ima sijamsku mačku, a blizanci Pavel i Erik imaju malu mačkicu, koja pije puno mlijeka. Aurora više voli pse, pa ima psića Takija, a Sven ima veliku debelu bijelu macu koja puno spava i ponekad trči dvorištem.

Maca papučarica (ginjol lutka) sama se predstavila djeci i popričala s njima o njihovim igračkama i papučama. Većina djece još uvijek ima mali fond riječi, te su uglavnom s macom komunicirala veća djeca, dok su ju manji gledali sa zanimanjem. Kada im je Maca ponudila da zajednički pospreme sobu i poslože igračke, svi su to s veseljem prihvatili. Čitanje priče uz pomoć ginjol lutke zaintrigiralo je djecu te ih je potaknulo na gledanje predstave, kao i na promišljanje o posljedicama ostavljanja razbacanih igračkama i papuča. Također je uočen konstantni napredak u usvajanju socijalnih kompetencija, jer su prilikom raznih aktivnosti djeca naglašavala određene poruke kao na primjer: „Nemojmo se svađati“, „Trebamo dijeliti sve“, „Prijatelji rade zajedno“ i slično. Ponudeni poticaji su itekako djecu poticali na suradnju i samostalno korištenje što je zapravo bio i najljepši dio ove aktivnosti. Djeca su samostalno radila, ali su i dijelila sredstva, nudili pomoć, pogotovo prilikom aktivnosti u obiteljskom centru, prilikom čišćenja suđa, površina ormara ponuđenim sredstvima za čišćenje, davali prijedloge i savjete jedni drugima i općenito razmjenjivali iskustva prilikom rada. Zbog ovakve atmosfere, koja je stvorena tijekom aktivnosti djeca su stalno nešto učila i proširivala trenutačna iskustva. Tako su, na primjer, prije znali da postoje mačke s dugom i kratkom dlakom, a sada su spoznali da postoji puno više vrsti mački, da one imaju specifičan izgled, da je boja njihove dlake različita i slično. Osim o mačkama učili su pospremati igračke, brinuti o sebi, prijateljima, igračkama, stvarima, higijeni. Većina djece je sudjelovala u aktivnostima na izravan ili neizravan način barem u jednom trenutku prilikom izvedbe aktivnosti. Oni koji nisu pokazali interes u početku, kao na primjer Leon koji je imao interes samo za lutku mačke, kasnije su se samostalno uključila u aktivnost zahvaljujući poticajima, te mojim povremenim uključivanjem postavljanjem pitanja, te na poticanje same odgojiteljice i ostale djece.

Lutkarska predstava svoj se djeci, bez razlike, jako svidjela. Potakla ih je na suradničku igru s ginjol lutkama te na strpljivost pri gledanju predstave i pri čekanju svog reda na igru s lutkom.

Slika 11. Čitanje priče uz pomoć lutke

Izvor: vlastita fotografija s aktivnosti

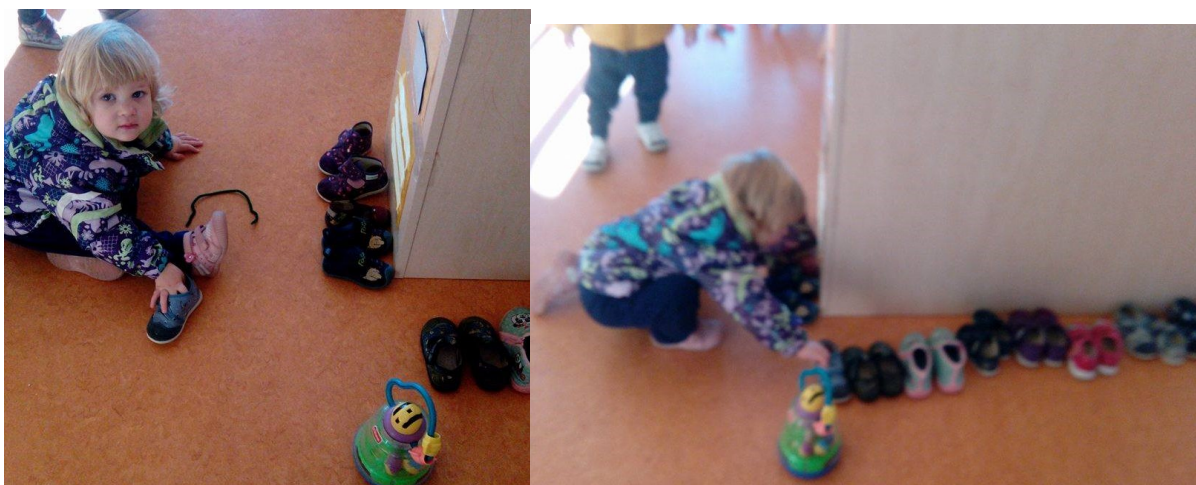
Slika 12. Dijete (18 mj.) lista knjigu o Maci papučarici nakon pričanja priče

Izvor: vlastite fotografije s provedene aktivnosti

U aktivnosti su se svi zadržali maksimalno dugo te su prije izlaska na terasu vrtića sami poslagali papuče ispred ormarića, a i prije spavanja su složili papuče i svoju robu pored kreveta.

Slika 13. Djevojčica (24 mj.) slaže papuče kako je djecu poučila Maca papučarica

Izvor: vlastite fotografije s aktivnosti

Može se zaključiti da se djeci čitanje priče uz ginjol lutku činilo jako zabavnim, slušali su je, sudjelovali u aktivnostima s lutkom, pogledali malu lutkarsku predstavu te se kasnije i sami pobliže upoznali i okušali u glumi.

Slika 14. Upoznavanje s lutkama iz predstave

Izvor: vlastite fotografije s aktivnosti

Da je i scenska lutka pogodna za simboličku igru, kao i svaka druga, dokazala su i ova djeca rane dobi, a posebno ova djevojčica (25 mj.) koja se nakon početnog upoznavanja i ogledavanja najduže zadržala u simboličkoj igri scenskim lutkama iz predstave.

Slika 15. Djevojčica priča lutkama iz predstave priču o Maci papučarici

Izvor: vlastite fotografije s aktivnosti

Priča: MACA PAPUČARICA

Ela Peroci

U malom selu su malene kućice i u svakoj ima djece u šarenim košuljicama sa crvenim i plavim papučicama na nogama. U tom selu vlada lijepi red. Sve kuće su bijele, svi krovovi na kućama crveni, svi prozori zelenih kapaka. Dvorišta su očišćena i cesta je ravna. Sve je u najljepšem redu, samo su djeca neuredna. Navečer prije spavanja, nitko ne sprema papučice. Narednog dana traže ih pod stolom, iza peći, na stepenicama, u kolicima, među drvećem, u džepu očeva kaputa i poslije dugog traženja nađu jednu papuču u kuhinji, drugu u sobi. Jasnog jutra kada su već u svim kućama, u malom selu spremali doručak i djeca se budila, mali Ivica je uzalud tražio svoje papuče.

- Mama, gdje su moje papuče? - pitao je.

- Ako ih nisi spremio sinoć, odnijela ih je maca - odgovorila je mama.

- Mama, gdje su moje papuče? - vikala je Slavica u susjednoj kući.

- Ako ih nisi sinoć spremila, odnijela ih je maca. - rekla je mama.

- Mama, gdje su moje papuče? - pitao je Tončić u trećoj kući.

- Maca ti ih je odnijela, jer ih nikad ne spremaš! - odgovorila je mama.

- Mama, gdje su moje papuče? - upitala je Tonka.

- Maca ih je odnijela. - odgovorila je mama.

Cijelo selo je mirisalo na slatku kavu, a djeca su bila gladna. Bosi su posjedali za stol, napili se tople kave, a zatim je Ivan stao na prag kuće i zavikao preko ceste:

- Slavice, dođi k meni!

Slavica je potrčala na prag i rekla:

- Rado bih došla k tebi, ali ne mogu. Maca mi je odnijela papuče.

- Tončiću! - zvali su Ivica i Slavica - Dođi k nama!

Tončić je također dotrčao na prag kuće i odgovorio:

- Maca mi je odnijela papuče!

I Tonka je došla bosa na kućni prag. I njoj je maca odnijela papuče. U svim kućama su otvarali vrata i sva djeca su na prag dolazila bosa.

- Maca mi je odnijela papuče! - govorili su jedno drugom.

Skakutali su s jedne noge na drugu, jer im je bilo hladno. Ubrzo je zasjelo sunce i djeci je bilo toplo. Bosi i u šarenim košuljicama otišli su na cestu.

Pitali su se:

- Kuda je maca odnijela naše papuče?

- Potražimo Macin dom. - rekao je mali Jure.

Otišli su. Sišli su sa ceste i išli po rosnoj travi. Stigli su do šume i išli sve dalje, dalje. Išli su po mahovini, slušali pjevanje ptica između granja, tražili Macin dom.

Usred šume našli su bijelu kućicu sa crvenim krovom. Prozori su bili puni ruža, a na vratima je bio natpis - MACA PAPUČARICA.

Maca je čula djecu i otvorila im vrata.

- Draga djeco, što želite?

- Papuče! - molila su djeca.

Sve ih je pozvala u kućicu. U kućici su bile police, a na policama plave i crvene papučice. Kakav red je bio u kućici! Djeca su se divila.

- Neka svatko uzme svoje papuče. - rekla je Maca Papučarica.

Ali to nije bilo lako. Papučice su bile očišćene i zakrpane. Sva istrgnuta dugmad bila su ponovo prišivena. Djeca su ih jedva prepoznala. Luka, najmanji od sve djece nije pronašao svoje papučice i bio je jako tužan.

- Kad padne snijeg, sašit ću ti nove papučice! - obećala mu je.

To su čula i druga djeca. Svi su se okrenuli i molili:

- I meni! I meni!

Maca Papučarica im je mahnula rukom i rekla:

- I vama ću ih sašiti!

Zatvorila je kućicu i promatrala kroz prozor kako djeca u šarenim košuljicama, u crvenim i plavim papučicama žure kući. Posljednji je trčao Luka. Luki će sašiti najtoplije papučice preko gležnjeva. Ivici takve da će ih moći nositi kad radi gimnastiku. Papučice male Slavice biti će lijepe kao mamine. Tončiću koji gubi svako dugme, moram sašiti papučice bez dugmadi. A drugoj djeci? Svakome onakve kakve najviše želi. Eh, tako ću svima ugoditi! - razmišljala je Maca Papučarica kad je gledala za njima. Zatim je zatvorila prozor i zaspala. Danas pada snijeg i Maca Papučarica šije papučice za djecu iz malog sela. Postavit će ih zečjom kožom da budu mekše.

Tko zna hoće li ih djeca spremati prije spavanja?

9. ZAKLJUČAK

Povijest lutke i lutkarstva bogata je te seže u četvrto tisućljeće prije naše ere u Aziju kao kolijevku lutkarstva, odakle se seli polagano prema Europi i ostatku svijeta. Osnovni medij u lutkarstvu je lutka. Lutka je oduvijek prijatelj djece, uz nju su od najranijeg djetinjstva. Lutka je djetetov prijatelj uz pomoć kojega ono analizira svijet oko sebe i u sebi. Na dijete ostavlja ogroman utjecaj te mnogo puta lutkina riječ ima snažnije djelovanje nego riječ autoriteta/odgojitelja.

Vrijednost lutke u ustanovi za rani i predškolski odgoj očituje se u tome što djetetu omogućava razvijanje estetskog, kognitivnog, socijalnog i emocionalnog osjećaja. To znači da lutka, sada više nego ikad prije, ima značajan doseg te se ona više ne koristi samo za pripremu lutkarskih predstava. Kako bi lutkarska igra u vrtiću imala kvalitetu, odgojitelj mora biti vođen svojom kreativnošću te njegove lutkarske improvizacije odišu spontanošću, izvode se bez velike prethodne pripreme, a tekst ili radnja, animacija i zvuk se osmišljavaju tijekom lutkarske igre.

Način na koji će odgojitelj primjenjivati lutku u radu s djecom ovisi o njegovim mogućnostima, spoznajama, sposobnostima, no i o potrebi same djece za istom. Odgojitelj svakako mora u pravoj mjeri uvoditi lutku u odgojni proces i u pravoj mjeri ju predlagati i koristiti. Djeca će uvijek s veseljem prihvatiti scensku lutku. Koliko god ju odgojitelji koristili u svom radu, ona će iznova oduševljavati svojom pokretljivošću, nježnošću i duhovitošću. Važno je djecu uvesti postepeno u ovaj svijet, ne postavljati pred njih preteške zadatke koji će ih odbiti od lutke, te ih se ne smije ograničavati vremenom trajanja određene igre. Ukoliko se ovo poštuje, dijete će uživati s lutkom i u lutkarstvu.

„Upravo u tome i jest čar lutkarstva. Ono uvijek i ispočetka daje svakom djetetu beskrajne mogućnosti nove i bolje kreacije (govorne, likovne, animatorske) i vremena i prostora da dijete stvara i uživa u toj vlastitoj novoj i boljoj kreaciji.“ (Kraljević, 2003: 15.)

10. LITERATURA

1. Bastašić Z., (1988.): „Lutka ima srce i pamet“, Školska knjiga, Zagreb
2. Hicela I., (2010.): „Dijete, odgojitelj i lutka“, Golden marketing, Zagreb
3. Kraljević A. (2003.): „Lutka iz kutka“, Naša djeca, Zagreb
4. Miljak, A., (1996.): „Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja, Persona“, Velika Gorica.
5. Paljetak L., (2007.): „Lutke za kazalište i dušu“, Međunarodni centar za usluge u kulturi, Zagreb
6. Pokrivka V.,(1978.): „Dijete i scenska lutka“, Školska knjiga, Zagreb
7. Perić Kraljik, (2010.): „Kreativne lutkarske igre u nastavi“,
izvor: <http://dramskimetod.com/2010/04/kreativne-lutkarske-igre-u-nastavi/>, preuzeto 20.1.2017.
8. Tomasović J., (2016.): „Lutka u odgoju i obrazovanju“, Školski vjesnik, časopis za pedagoški teoriju, tematski broj, str. 1.-392., svibanj.
9. Županić Benić M., (2009.): „O lutkama i lutkarstvu“, Leykam international, Zagreb
10. Skupina autora: „Lutkarstvo“, www.enciklopedija.hr , preuzeto: 21.1.2017.
11. Skupina autora: „Povijest lutkarstva i lutke“, [www.http://selo.hr/povijest-lutkarstva-i-lutke/](http://selo.hr/povijest-lutkarstva-i-lutke/), preuzeto: 17.1.2017.

11. SAŽETAK

Tema ovog rada je uloga lutke u ustanovi za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, a cilj je prikazati dobrobiti koje ona donosi kada je u svom radu koriste odgojitelji te na koji način i čemu sve služi kada se njome igraju i služe djeca rane i predškolske dobi. Scenska lutka, jednom kada postane stanovnikom vrtića, postaje vrijedna didaktička igračka koja ima svoje počasno mjesto. Ona pomaže odgajatelju u komunikaciji s djecom, a igra djeteta s njom razvija i bogati djetetov rječnik novim riječima i pojmovima, razvija mimiku, koordinaciju pokreta i motoriku. Scenska lutka u skupini dragocjen je pomagač pri razvijanju sposobnosti suradnje s vršnjacima, stvaranju pozitivne slike o sebi (znam, hoću, mogu) i jačanju samopouzdanja. Rad donosi kratku povijest lutke i lutkarstva te opise osnovnih tipova scenskih lutaka. Pisan je od općeg prema konkretnom, pri čemu osma cjelina donosi konkretan primjer na koji se lutka može koristiti u radu s djecom već od njihove rane dobi. Aktivnost se odvijala u jaslicama Dječjeg vrtića „Vladimir Nazor“ u Kastvu, u odgojno obrazovnoj skupini „Školjkice“, u kojoj su djeca u dobi od jedne do tri godine starosti. Ovom aktivnošću djeca su spoznala važnost usvajanja kulturno-higijenskih navika te napose poboljšala svoje socijalne kompetencije.

12. SUMMARY

The theme of this paper is the role of a puppet in an institution for early and pre-school education and care, with the goal to show the benefits which the puppet brings when being used by kindergarten educators in their work, as well as to show its ways and purposes when it's being used and played with by children of early and pre-school age. Once the stage puppet becomes a resident of a kindergarten, it also becomes a valuable educational toy that has its place of honour. It helps educator to communicate with children, and by playing with it, the child develops and enriches vocabulary with new words and concepts, it develops mime, movement coordination and motor skills. The stage puppet in a group is valuable help in developing the ability to collaborate with peers, creating positive image about oneself (I know, I want, I can) and strengthening self-confidence. The paper also introduces a brief history of puppets and puppetry, as well as a description of the basic types of stage puppets. The paper is written from general to specific, whereby the eighth part provides a concrete example of how the puppet can be used in working with children since early age. The activity took place in the nursery of „Vladimir Nazor“ kindergarten in Kastav, in the educational group „Školjkice“, where the children are between one and three years old. With this activity, the children have recognized the importance of adopting cultural and hygienic habits, and, above all, they have improved their social competences.